

Πρός τό τέλος τοῦ Καραμανλισμοῦ;

Γράφει ὁ Γ. – Σ. Πρεβελάκης *

Μέχρι πρό τιнос, τά δεινά τῆς Ἑλλάδος ἀποδίδονταν στήν ἔλλειψη πολιτικῆς βούλησης. Σήμερα, ἡ κατάρρευση τῆς Νέας Δημοκρατίας ἀποδίδεται στήν ἔλλειψη ιδεολογίας. Οἱ διαγνώσεις αὐτές, ἂν καί ὀρθές, δέν προωθοῦν ἀφ' ἑαυτῆς τήν κατανόηση, ἀκόμη λιγότερο τήν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων. Οὔτε ἡ πολιτική βούληση οὔτε ἡ ιδεολογία ἀποτελοῦν προϊόντα ἡ τεχνονομίας εἰσαγόμενες κατά βούληση. Ἐμφανίζονται ὅταν μιά ἰδιαίτερη πολιτική προσωπικότητα συναντάται μέ κάποια ἱστορική συγκυρία– ὅπως, ἐπὶ παραδείγματι, ὁ Τσώρτσιλ μέ τόν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ἡ **ιδεολογική** ἀνανέωση, εἴτε ἀκολουθεῖ εἴτε ἀποτρέπει ἐπικείμενο κίνδυνο, ἐπανανοηματοδοτεῖ τίς συλλογικές προσπάθειες, ἐξασφαλίζει συνοχή καί ἐπιτρέπει στήν κοινωνία νά ξεπεράσει τήν κρίση καί νά προσαρμοστεῖ σέ ἕνα νέο περιβάλλον. Σύν τῳ χρόνῳ ὅμως ἡ ιδεολογία φθείρεται, μέ ἀποτέλεσμα τά ἀτομικά, συντεχνιακά καί ἄλλα μεμονωμένα συμφέροντα νά διαβρώνουν τήν συλλογικότητα. Ἡ ἀλλαγὴ τῶν γενικότερων συνθηκῶν καθιστᾷ τήν τρέχουσα ιδεολογία ξεπερασμένη. Ὁ συνδυασμός ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς ἀστοχίας ὁδηγεῖ σέ νέο κύκλο κρίσεων, οἱ ὁποῖες δημιουργοῦν τήν ἀνάγκη καί τίς προϋποθέσεις γιά ιδεολογική ἀνατροπή.

Οἱ **συνεπαγόμενοι** κραδασμοί ἀμβλύνονται ὅταν ἡ ιδεολογική ἀνανέωση προετοιμάζεται μέσα ἀπό τήν πολιτική ἀντιπαράθεση. Ἀντίθετα, κοινωνίες μέ ἔμμονή στόν δογματισμό καί τήν ιδεολογική μονολιθικότητα ὑφίστανται ἰδιαίτερα ἐπώδυνα τήν ἐναλλαγὴ τῶν ιδεολογικῶν προτύπων. Ὁ γαλλικός συντηρητισμός ὁδήγησε συχνά σέ ἐπαναστατικές ἐκρήξεις– οἱ Ἀγγλοι, χάρι τῇ τῇ ιδεολογικῇ τους εὐελιξίᾳ, ἀπέφυγαν τίς βίαιες ἀνατροπές.

Στὴν **Ἑλλάδα** ἡ ιδεολογική ἀντιπαράθεση ἀκίνητοποιήθηκε κατὰ τήν Δικτατορία, μέ καταστροφικές συνέπειες καί γιά τήν Κύπρο. Ἡ in extremis παρέμβαση τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ ἐνδεχομένως ἀπέτρεψε τά χειρότερα, δηλαδή ἕνα νέο Ἐμφύλιο. Ὁ «καραμανλισμός» ἦταν ἕνα συγκροτημένο καί συνεκτικό σύστημα, προσαρμοσμένο στίς πολιτικές καί γεωπολιτικές συνθήκες τοῦ τέλους τοῦ Ψυχροῦ Πολέμου. Μέ τήν σοσιαλιστική συνθηματολογία ὁ Ἀνδρέας Παπανδρέου κάλυψε τήν ἀδυναμία του νά προβάλει ἐναλλακτική πρόταση. Στὴν πραγματικότητα ἀκολούθησε, μέ μικροαλλαγές, τήν καραμανλική γραμμὴ. Στόχος του δέν ἦταν ἡ ιδεολογική τομὴ, ἀλλὰ ἡ ἐναλλαγὴ προσώπων καί δικτύων στὴν ἐξουσία. Οἱ ἀριστερότροφες τάσεις στό ΠΑΣΟΚ ἀπωθήθηκαν στό περιθώριο τοῦ κινήματος. Στὴν Νέα Δημοκρατία, ὅταν ἐπέστρεψε στὴν ἐξουσία, παρά τήν φιλελεύθερη συνθηματολογία, τά νεοφιλελεύθερα στελέχη εἶχαν ἀνάλογη τύχη μέ τούς ἀκραίφεις σοσιαλιστές τοῦ ΠΑΣΟΚ.

Ἐπομένως, ἡ Ἑλλάδα ἔζησε τήν τελευταία ιδεολογική ἀνανέωση τό 1974. Παρά τίς ἀντιπαράθεσεις καί κάποιες διαφοροποιήσεις σέ ὕψος καί ἦθος, ἡ ιδεολογική πορεία τῆς Ἑλλάδας ὡς σήμερα ἐλάχιστα ἀπέκλινε ἀπὸ τόν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ. Οἱ πολιτικές δυνάμεις, ἐντός ἡ ἐκτός ἐξουσίας, παρέμειναν σέ παράλληλες τροχιές. Κανένα κόμμα δέν ἀμφισβήτησε τίς καραμανλικές παρακαταθήκες: Δημοκρατικό ἀντιμοναρχικό πολίτευμα, συμφιλίωση δεξιᾶς–ἀριστερᾶς, ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία, δυτικές πολιτικές δομές, εὐρωπαϊκός προσανατολισμός, κρατισμός, «λαϊκὴ» οἰκονομικὴ πολιτική.

Τό **ιδεολογικό** αὐτό κεφάλαιο ἔχει πλέον ἐξαντληθεῖ. Ἡ Νέα Δημοκρατία ἀνῆλθε σέ ἐναπομένοντα ιδεολογικά καύσιμα μέ τόν Κώστα Καραμανλῆ, ὁ ὁποῖος, λόγῳ ὀνόματος καί προσωπικότητας, κατόρθωσε νά ἐξ-ἀντλήσει τά τελευταῖα ἀποθέματα. Ἀπὸ ποῦ θά ἀντλήσει ἐνέργεια ἡ ὁποία μελλοντικὴ ἡγεσία γιά νά ἐπανακίνητοιοῖσιν τό κόμμα;

Μέ **διαφορὰ** φάσης, ἀνάλογη ἐξέλιξη ἀναμένει τό ΠΑΣΟΚ, τό ὁποῖο κατέφυγε σὸν παπανδρεϊκό μῦθο γιά νά ἐξασφαλίσει ὁ,τι ἀπομένει ἀπὸ τήν «σοσιαλιστικὴ» ἐκδοχὴ/παραλλαγή τοῦ καραμανλισμοῦ. Συνεκδοχικά, μετὰ ἀπὸ ἕνα πρῶτο διάστημα εὐφορίας, θά ἐξαντληθεῖ καί θά ἀκίνητοποιηθεῖ. Ὁ νέος πρωθυπουργός πρέπει νά σπεύσει νά ἀξιοποιήσει τούς πρῶτους μῆνες τῆς θητείας του.

Εἶναι **σημαντικό** νά γίνῃ συνείδηση ὅτι τό ιδεολογικό κενὸ δέν πληροῦται αὐτομάτως. Ἡ ἰσχὺς τῆς καραμανλικῆς ιδεολογίας, μαζὶ μέ τά θετικά, εἶχε ὡς ἀρνητικὴ συνέπεια νά καθυστερήσει τήν δημιουργία ἐναλλακτικῶν προτάσεων. Τό ἐθνικὸ ιδεολογικὸ consensus, ἀπομονώνοντας καί περιθωριοποιώντας ὅσους ἀπέκλιναν, ἀπονεύρωσε τόν πολιτικὸν διάλογο.

Χρειάζεται πολὺ θάρρος γιά νά καλυφθεῖ ὁ ἀπωλεσθεὶς πολιτικὸς χρόνος. Προκαταλήψεις, στερεότυπα, παραδεγμένοι ἀλήθειες καί ταμποῦ πρέπει νά ἀμφισβητηθοῦν καί, ἐνδεχομένως, νά ἀνατραποῦν. Ἡ πολιτικὴ συζήτηση ἀρχίζει πάντα ἀπὸ μηδενικὴ βάση, μέ ἀντιπαράθεσεις, ἐνδεχομένως καί μέ ἐντάσεις. Ἡ ἀναβολὴ εἰσάγει καί τροφοδοτεῖ τήν βία, ὅπως ἐπεκράτησε τόν περασμένο Δεκέμβριο. Ἡ ιδεολογικὴ ἀνανέωση εἶναι ἐπώδυνη διαδικασία. Θέλει «ἀρετὴν καί τόλμην», ὅπως καί ἡ Ἑλευθερία.

* Ὁ κ. Γεώργιος Στυλιανὸς Πρεβελάκης εἶναι Καθηγητὴς στὴ Σορβόννη καὶ Senior Research Fellow στὸ Ἑλληνικὸ Παρατηρητήριο τοῦ LSE (χορηγία ΕΤΕ).